

Uloge muža i žene u kršćanskom bračnom odnosu (Efežanima 5)

Nina Lovše
Biblijski institut, Zagreb
lovse0505@yahoo.com

UDK:227.5:265.5
Pregledni članak
Primljeno: 7, 2009.
Prihvaćeno: 9, 2009.

Sažetak

Partneri su u bračnom odnosu jednaki pred Bogom zato što su oboje stvoreni na njegovu sliku. Zajedno oni u potpunosti odražavaju sliku Božju. Oboje su nositelji Božje osobnosti; oboje odražavaju određene aspekte Božjeg karaktera. Međutim, muž i žena dobili su različite uloge. U kontekstu kršćanskoga braka, prikazanog u Efežanima 5, partneri su pozvani na podložnost jedno drugome u ljubavi. U svjetlu te uzajamne podložnosti, žene se posebno potiču na podložnost svojim muževima, a muševci se posebno potiču ljubiti svoje žene. Muševci i žene uspoređeni su s Kristom i Crkvom, što tom odnosu daje posebnu svrhu i značenje, jedinstveno mjesto u okviru biblijskih odnosa, prikazujući ga kao značajnim, mjerodavnim i vitalnim. Dakako da postoje određeni kulturni aspekti uloga; međutim, uspoređivanje tog odnosa s Kristom i Crkvom daje tim ulogama unutar braka vječnu, kulturno prenosivu vrijednost. Krist će uvijek biti Glava svoje Crkve i uvijek će voljeti svoju Zaručnicu, a Crkva će uvijek biti pozvana na podložnost i poštivanje prema njemu do kraja.

Ključne riječi: brak, uloge, Poslanica Efežanima, Krist, Crkva, podložnost

Uvod

U današnjem kršćanstvu učenja o ulogama unutar kršćanskoga bračnog odnosa kreću se u različitim smjerovima. S jedne je strane popularno težiti za onim što će partnere učiniti sretnima i zadovoljnima. Taj utjecaj uglavnom dolazi iz kulture koja nas okružuje. Otkrivamo kako se borimo protiv Tvorca braka te u traganju za srećom pokušavamo dobiti bitku koju smo već odavna izgubili.

S druge strane, usredotočujemo se na uloge žena koje trebaju biti podložne svojim muževima, toliko snažno i energično, da gubimo iz vida jednakost između muškaraca i žena. Upadamo u zamku biheviorističkog legalizma ostavljajući time

svoje srce i zdrav razum u sjeni svojih crkava. Pogrešno koristimo riječi *autoritet* i *podložnost* za svoje sebične ambicije, zaboravljajući da su to biblijski izrazi koji se koriste za poučavanje, opominjanje, popravljavanje i odgajanje u pravednosti.

Začudo, ne trebamo novu perspektivu. Ono što trebamo je podsjetnik na Božju svrhu za brak te uloge unutar toga saveza; drevno Pismo koje bi nas vodilo i iznova osvjedočilo da postoji tajna za sveti brak. Izrazi kao što su *autoritet* i *podložnost* trebaju biti prihvaćeni u iskrenoj poniznosti. Uloge u bračnom odnosu nisu nimalo neopisive, one su izvrsno prikazane, a ako ih se vrši, pružaju ispunjenost i blagoslov.

Gdje je sve počelo

“I reče Jahve, Bog: ‘Nije dobro da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on’” (Post 2,18). Bračni odnos i obiteljska zajednica kao proizvod takvoga odnosa nije ljudska zamisao. Bog je u svojoj beskrajnoj mudrosti, moći i znanju i, naravno, milosti namijenio da taj odnos pruža svrhovitost u življenju, zajedništvo, vjernost i neraskidivost te veze (Stassen, Glen & Gushee, 2003). Ovdje je važno spomenuti da je ta trajnost ograničena na život ovdje na zemlji te da se ne nastavlja u vječnosti. Isus potvrđuje ovo u raspravi sa saducejima.¹

Posebna svrha braka bili su zadaci koje je Bog odredio (Post 1,28). Zajedno, postavši jedno tijelo, muž i žena su trebali rađanjem napučiti zemlju, upravljati zemljom i svime što je na njoj, te imati prislan odnos. Važnost intimnosti može se vidjeti iz naputka da čovjek ostavi oca i majku te postane jedno sa svojom ženom. Unutar toga će novog zajedništva vjernost i stalnost biti dio integracijskog procesa ili bračnog odnosa.

Ušavši u svijet grijeh je izopačio mnoge Božje naputke. Zapovijed rađanja otežana je teškom porođajnom boli koja ga prati. Upravljanje zemljom koje je trebalo biti radostan i ispunjavajući rad sada je postalo mukotrpan trud. Prisno zajedništvo se promijenilo kad je muška dominacija zavladao kulturom, a omalovažavanje žena postalo normalni dio svakodnevice (Trull, 1997:163). Eden je izgubljen, no ne u potpunosti. Nada za novo stvorenje, Božje obnavljanje njegove prvobitne svrhe za brak, obris kojega je vidljiv u djelu Božjega spasenja, prožimali su tijekom povijesti židovskoga naroda.

Biblijski primjer: Efežanima 5

Do vremena Novoga zavjeta žene su bile smatrane slabijim bićima, ograničene

1 Isus odgovori: “U zabludi ste jer ne razumijete Pisama ni sile Božje. Ta u uskrsnuću niti se žene niti udavaju, nego su kao anđeli na nebu” (Mt 22,29-30).

na dom i obitelj. Imale su samo nekoliko zakonskih prava, čak se smatralo da donose zlo u svijet, te ih se na različite načine nedolično tretiralo – politički, društveno i osobno. Njihova se vrijednost mjerila i uspoređivala s vrijednošću psa. Kao rezultat takvoga svjetonazora, rijetko su sudjelovale u javnim aktivnostima i događajima. Učilo ih se da ostaju kod kuće i skrbe samo za ono što im se nalagalo, uglavnom za podizanje djece i kućanske poslove. Bilo je iznimaka toga pravila, iako malobrojnih.

Među kulturama navedenim u Poslanici Efežanima, tri su istaknutije. Razlike između rimskih, grčkih i židovskih bračnih odnosa bile su vidljive: međutim, omalovažavanje žena i percepcija žene kao nižeg bića bilo je prisutno u svim trima kulturama. To je učenje bilo duboko ukorijenjeno u umu drevnoga svijeta i samo su rijetki pojedinci uopće doveli u pitanje polazište ili valjanost takvoga učenja. Uglavnom, bilo je općeprihvaćeno da je degradacija žena društveni poređak koji su uspostavili bogovi te stoga i najprirodnija i logička odredba.

Poslanica Efežanima stiže u vrijeme raznolikih i snažnih kulturnih gibanja i potiče promjenu razmišljanja i djelovanja. U kontekstu kršćanske misli nudi radikalnu promjenu u postupanju prema ženama, posebice u cjelokupnim bračnim odnosima. Da bismo shvatili pravu sliku situacije treba istražiti kontekst poslanice, teme, autora i one kojima je poslanica upućena.

Društveni okvir Poslanice Efežanima

Drevni svijet i njegovi običaji

Grčki bračni odnos. Omalovažavanje žena započelo je rano u drevnoj Grčkoj. Proučavanje i promišljanje društva bilo je glavni dio filozofskog dnevnog reda. Obitelj je bila središnja jedinica i bila je smatrana društvom u malome. Kako je bila od velike važnosti, vođe toga vremena, filozofi, usmjeravali su je i određivali odgovarajuće bračne odnose. Aristotel je naznačio muškarca za glavu obitelji sa svim autoritetom upravljanja po svom nahođenju. Muškarca se čak uspoređivalo s kraljem u njegovu vlastitom malom kraljevstvu, baš kao što je bilo kraljeva nad narodima u širem smislu. Aristotel je bio uvjeren da je “muško po prirodi prikladnije za zapovijedanje negoli žensko” (Bristow, 1991:6). Žene su uglavnom bile korištene za užitak i skrb oko djece i obitelji. Uvjerenje da su žene podređene muškarcima bilo je snažno uvriježeno u umovima muškaraca kao i žena u grčkom društvu (Bristow, 1991:3-9).

Najveća filozofska baština dolazi izravno iz Atene, gdje je devaluacija žena nastala i u potpunosti se razvila. Neki okolni narodi, kao što su Spartani i Egipćani, imali su drukčija stajališta o ženama. Njihove su žene bile dio javnoga života, mogle su raditi izvan doma, te su čak imale zakonska prava koja nisu bila ukidana udajom, što ukazuje na ravnopravniji sustav unutar društva. Međutim,

ti narodi nisu imali filozofsko nasljeđe te je atensko nasljeđe prevladalo i zadržalo nadmoćniji status s obzirom na prava i postupanje prema ženama (Bristow, 1991:9-11).

Ideal u drevnoj grčkoj kulturi bila je žena koja je “ostala u domu skrbeći za nj te bila poslušna svom mužu” (Keener, 1992:164-166). A u kulturi u kojoj je postizanje ideala bilo najcjenjenije, to se smatralo božanskim određivanjem društva.

Rimski bračni odnos. U rimskoj se kulturi smatralo da žene imaju malu vrijednost, slično kao i u drugim civilizacijama tog vremena. Njihova su prava bila nedovoljno istaknuta. Istaknute su bile samo njihove obveze oko domaćinstva i rađanja djece. Utjecaj grčke filozofije bio je toliko očit, da žene u Rimu nikada nisu uživale politička prava, “ali su mogućnosti za njihovo obrazovanje i društvene aktivnosti bile veće u Rimu negoli u Grčkoj” (Bell, 1998:3). Do vremena velikoga Carstva u prvom stoljeću, mnoge su se stvari u pogledu žena promijenile. One su stekle društvenu slobodu i mogle razviti posao, kupovati i prodavati posjede, ostati neudate i općenito, biti vrlo utjecajne. “Žene su bile vrlo istaknute u društvenom životu Rima. Uživale su slobodu kretanja i druženja što im je bilo uskraćeno u drugim drevnim društvima” (Bell, 1998:3). Mnoge su bile nezadovoljne ostajanjem kod kuće samo kao majke, zato su uskoro zauzele istaknutije mjesto u društvu negoli u bilo kojoj drugoj drevnoj civilizaciji.

U rimskom društvu bračni je odnos bio posebna veza između muškarca i žene. Međutim, nije se smatrao sakramentalnim, te su o njemu odlučivali sudionici sporazuma. Ako su muškarac ili žena htjeli razvod, nije postojao pravni ili moralni problem koji bi spriječio postupak. Obično su očevi mladenke i mladoženje ugovarali brak, a pristanak žene nije bio bitan za uspostavljanje veze. U vjerskom životu rimskoga para od žene se očekivalo da se odrekne bogova njezina očinskog doma i prihvati štovanje bogova njezina supruga (Bell, 1998:3).

Ideal u drevnoj rimskoj kulturi bila je žena koja je “podložna i podupire, dobra kći, žena i majka, blaga, tiha, povučena i samosvjesna. Podložnost je bila čak i zakonom propisana” (Keener, 1992:164-166).

Židovski bračni odnos. Od postanka čovječanstva te kasnije do vremena izabranog Božjeg naroda, brak je bio Bogom određen u Božje svrhe. Savezni je odnos opisan kao “svet, Bogom potvrđen, javni, uzajamno obvezujući, neraskidiv između dvije stranke koje voljno obećaju i prihvaćaju živjeti pod tim uvjetima” (Stassen, Glen & Gushee, 2003:276). Taj je ideal postavljen i određen od strane Tvorca i Podupiratelja.

Prije istraživanja položaja žena u Izraelu i kasnije u novozavjetno vrijeme, važno je uvidjeti Božje stajalište o ženama. Iz teksta u Postanku 1,27-28 može se vidjeti da su muškarac i žena bili stvoreni na sliku Božju i oboje je dobilo autoritet upravljanja nad stvorenjem, što ih čini jednakima pred Bogom. Kao rezultat muško-ženskih karakternih razlika jedino zajedno u potpunosti odražavaju Božju sliku. Poslije pada čovjeka u grijeh, Bog je posebno progovorio ženi rekavši: “Žudnja

će te mužu tjerati, a on će gospodariti nad tobom” (Post 3,16). Sa sličnog aspekta Pavao poziva žene da se pokoravaju svojim muževima, ne kao slaba bića, već dopuštajući u svoj poniznosti svojim muževima da vode (Packer, Tenney & White, 1997:13). Zaključak je da su u Božjim očima žene jednake muškarcima, nositeljice njegove slike i sposobne upravljati svijetom, međutim, upućene od Boga na specifičan način, što ih ni u kojem slučaju ne čini podređenima muškarcima.

“Obitelj je bila ujedinjavajuća nit u biblijskoj povijesti. Kad je bila ugrožena ili izazvana, obiteljska se zajednica borila za opstanak. Bog upotrebljava obitelji kako bi prenio svoju poruku svakom novom naraštaju” (Packer, Tenney & White, 1997:412). I muž i žena imali su važnu ulogu. Muž je bio glava obitelji, odgovoran za dobrobit svih, djelujući kao vođa ne samo u svakodnevnim stvarima, već i po duhovnim i vjerskim pitanjima. Igrao je glavnu ulogu u odgajanju djece, posebice sinova. On ih je podučavao Zakonu Gospodnjem. Jasan je napatuk Izraelu: “Riječi ove što ti ih danas naređujem neka ti se urežu u srce. Napominji ih svojim sinovima. Govori im o njima kad sjediš u svojoj kući i kad ideš putem; kad liježeš i kad ustaješ. Priveži ih na svoju ruku za znak i neka ti budu kao zapis među očima! Ispiši ih na dovratnicima kuće svoje i na vratima svojim!” (Pnz 6,6-9).

Obično je otac djevojke ugovarao bračni odnos. Očekivanja obitelji, pa čak i društva bila su velika. U odnos se ulazilo s bezrezervnim očekivanjem djece i potpune podložnosti mužu. Trebala je biti pomoćnica, posebice skrbeći za dom i djecu. Ako je bilo potrebno za dobrobit obitelji, njezina se uloga protezala na rad na tržnici gdje je mogla trgovati i priskrbljivati. Ona je također bila važan sudionik u podizanju djece, posebice kćeri koje je poučavala kućanskim poslovima i primarnom životnom cilju, a to je bilo rađanje djece te skrb za supruga i obitelji (Packer, Tenney & White, 1997).

Do Isusova vremena a kasnije i Pavlova, židovsko uspostavljanje bračne zajednice više nije bilo isto kao što je prikazano u Tori. “Davno prije Isusova vremena, stara hebrejska religija Mojsija i proroka bila je zamijenjena religijom, prozvanom judaizmom, koja se zasnivala na tradiciji književnika i farizeja” (Bilezikian, 1085:81). Žene se smatralo nužnim zlom, smetnjom i dosadom. Poznata molitva židovskih muškaraca otkriva to ozračje: “Hvala ti, Bože, što se nisam rodio kao poganin, ... žena, ... neotesan” (Bristow, 1991:20). Ideal u židovskoj kulturi bila je žena koja je “rob mužu, tiha, povučena, skromna i čedna” (Keener, 1992:164-166).

Društveni milje židovsko-poganske kulture u vrijeme Pavlove poslanice Efežanima bio je prožet omalovažavanjem žena, nastojanjima uzvisivanja muškaraca, a sve to pod krinkom vjerskih običaja. Iako je bilo određenih razlika između grčkoga, rimskog i židovskog bračnog odnosa, sva su tri prožeta određenim pitanjima omalovažavanja žena. Isus je pokazao bolji put. Pavao je predložio bolji put nove zajednice u Kristu, put podložnosti, ljubavi i poštivanja.

Specifičan položaj Poslanice Efežanima

Poslanica nazvana “krunom Pavlovih poslanica” (MacDonald, 1995:1903), prepuna je blagoslova koji nam pripadaju u Isusu Kristu. Poslanica Efežanima je najvjerojatnije kružna poslanica koja je bila poslana mnogim različitim crkvama. Razlog za to je kao prvo, to što ne obrađuje nijedno posebno pitanje koje bi predstavljalo problem za crkvu i kao drugo, to što ne sadrži osobne pozdrave. Nedostatak osobnih pozdrava začuđuje jer je Pavao dobro poznao Efežane, boraveći tri godine s njima (Dj 19).

Pisac se dvaput predstavlja kao Pavao (1,1 i 3,1), a njegovo je autorstvo općeprihvaćeno devetnaest stoljeća. “Nijedna druga Pavlova poslanica nema tako rani i postojan niz svjedoka, počevši s Klementom iz Rima, Ignacijem, Polikarpom i Hermasom, pa do Klementa Aleksandrijskog, Ireneja i Hipolita. Muratorijev kanon također navodi Poslanicu Efežanima kao Pavlovu poslanicu” (MacDonald, 1995:1903).

Na početku devetnaestoga stoljeća njemački su znanstvenici počeli sumnjati u Pavlovo autorstvo. Njihovi su razlozi uglavnom bili zbog različitog stila i rječnika koji se koriste u toj poslanici. Za um kakav je bio Pavlov, to uopće ne čudi. “Različite teme zahtijevaju različite riječi, a promijenjene okolnosti stvaraju promijenjeno ozračje” (Stott, 1973:17).

Pojavila su se, međutim, još dva argumenta protiv Pavlova autorstva – povijesni i teološki argument. Povijesni se zasniva na činjenici da je Pavao dva puta prebivao u Efezu, najprije kratko (Dj 18,19-21) i drugi put tri godine (Dj 19,1-20, 1.31) gdje je poučavao javno te po domovima, upoznavajući ih i dopuštajući da i oni upoznaju njega. Zašto je onda poslanica neosobna, bez posebnih pozdrava ili navođenja ijednog imena? To svakako iznenađuje, no to nije osnova za otpisivanje njegova autorstva. Teološki argument tvrdi da je područje njegova zanimanja kozmička dimenzija, da je crkva u fokusu, te da se pomirenje i opravdanje ne spominju toliko često. No te se različitosti ipak uklapaju u Pavlovu teologiju (Stott, 1973;18).

Ta je poslanica jedinstvena. Na određeni je način napisana strancima, no zapravo i ne. Prije svega ona je molitva, a kad netko moli za drugoga, odnos se mijenja. Drugo, ona je potvrda. Nije apologetika ili polemika; ona je potvrda o Ocu, Sinu i Duhu. Treće, ona je evangelizacija koja govori o Božjoj spasiteljskoj svrsi i djelovanju (Stott, 1973:19-20).

Unutarnji dokazi, predstavljanje autora kao Pavla, to što je poslanica prožeta Pavlovom temom o Židovima i poganima koji bivaju izmireni s Bogom po Kristu, te vanjski dokaz svjedoka kroz više stoljeća, snažni su i pouzdani uvjeti za Pavlovo autorstvo.

Poslanica Efežanima je jedna od takozvanih “zatvorskih poslanica”, zajedno s poslanicom Kološanima, Filipljanima i Filemonu. Najvjerojatnije je napisana

tijekom prvoga Pavlova utamničenja u Rimu oko 60. godine poslije Krista. Drugo je utamničenje bilo u Efezu, a treće u Cezareji tijekom kojih nije imao takvu slobodu za naviještanje Radosne vijesti mnogima, već samo svojim prijateljima. U Rimu je propovijedao mnogima koji su dolazili u njegov kućni zatvor.

Tihik je odnio poslanicu na područje Azije (6,21-22), kao i poslanicu Kološanima (4,7-9). Ovo objašnjava sličnost teme i sadržaja.

Zbog neosobnog tona poslanice vrlo je vjerojatno da primatelji poslanice nisu bili samo kršćani u Efezu, već kršćani na čitavom području Male Azije. Također, neki rukopisi ne uključuju "u Efezu" u 1,1, a Pavao također spominje da je čuo za njihovu vjeru, što daje naznaku kako je Pavao najvjerojatnije zaobišao to zemljopisno područje. Vjerojatno je to bila kružna poslanica upućena mnogim različitim crkvama u Maloj Aziji. Ako je jedan primjerak krenuo iz Efeza i zatim ponovno bio vraćen u Efez, moguće je da odatle potječe naziv poslanice.

Ima nekoliko stvari koje su poznate o primateljima. Prvo, oni su sveti, ne upućujući na određene ljude, već na stvarnost Božjega naroda kao svetog naroda. Drugo, oni su vjerni, koji se pouzdaju u Boga. Treće, oni su u Kristu. "Biti u Kristu znači biti osobno i životno sjedinjen s Kristom, kao što su mladice s trsom i udovi u tijelu, a time i s Kristovim narodom. Jer je nemoguće biti dio tijela, a ne biti povezan i s Glavom i s udovima" (Stott, 1973:22). Četvrto, neki rukopisi dodaju da su Pavlovi čitatelji u Efezu. Efez je bio glavni grad rimske provincije u Maloj Aziji (današnjoj Turskoj) te prometna trgovačka luka, locirana na raskrižju velikih trgovačkih putova. On je također bio središte poganskog štovanja božice Diane (Artemide), čiji je hram, nakon razaranja sredinom četvrtoga stoljeća postupno obnavljan do te mjere da je postao jedno od sedam svjetskih čuda.

Glavna tema poslanice Efežanima je ono što Pavao naziva tajnom (otajstvom). To nije nešto skriveno, već divna istina koja je sada objavljena. Vjerujući Židovi i pogani su udovi Kristova Tijela, sada, postavljeni na nebesima s Kristom, a u budućnosti dijelit će njegovu slavu kao Glave nad svime.

Druga važna tema je ljubav, *agape*, ljubav koja se izražava voljom. To je glavna tema u poslanici Efežanima, ljubav Oca koja se odražava u Kristu. Takva se ljubav podrazumijeva u odnosu muža i žene. Pavao ovime započinje i završava poslanicu (1,4; 6,24), a riječ *agape* koristi u ovoj poslanici više negoli u bilo kojoj drugoj. Možda je to bio Duh Sveti koji je ukazivao na važnost ljubavi, zato što je 30 godina kasnije Isus ukorio ovu crkvu da je ostavila svoju prvu ljubav (Otk 2,4).

Druge teme uključuju novo Božje društvo², novo stvaranje muškaraca i žena po Kristu Isusu, biblijsko viđenje crkve, te borbu protiv poglavarstava i sila tame.

Poslanicu Efežanima možemo podijeliti na dva glavna dijela. Prvo, novi život koji je Bog dao po Kristu i društvo koje je stvorio po njemu, opisano u 1,1-3,21, i

2 Stott proglašava ovu temu središnjom u poslanici Efežanima.

drugo, novi standardi koje Bog očekuje od svojega novog društva i novih odnosa u koje Bog uvodi ljude, kao što je razrađeno u 4,1-6,24. U drugom se dijelu nalazi govor o muževima i ženama, u 5,21-33, od presudne važnosti za razumijevanje bračnog odnosa čijim se istraživanjem bavi ovaj članak.

Efežanima 5,21-33 kao jedna cjelina

Ovaj odlomak djeluje kao cjelina. Dvadesetprvom retku prethodi tema o ispunjenju Duhom Svetim, a zatim dolazi tema o podložnosti, koja se proteže kroz te retke. Jasno su prikazana dva odnosa, Krista i Crkve, te muža i žene. Pisac uzima nebeski odnos kao uzor te prenosi njegov sadržaj na ovozemaljski. Neki stručnjaci podrazumijevaju da Pavao razrađuje jedan odnos te da se ne bavi drugim, međutim, nije tako. Pavao jamačno daje poticaj koji je specifičan za bračni odnos između muža i žene, no to čini u svjetlu mnogo većeg odnosa, onoga koji ima svoj početak na nebesima, odnos između Krista i Crkve.

Ova je cjelina strukturno podijeljena na četiri glavna dijela. Postoji nit teme o podložnosti, kao i autoriteta i ljubavi, u sva četiri dijela; međutim, primatelji te poruke se mijenjaju. U prvome dijelu, 21. redak daje naputak svim vjernicima da se pokoravaju jedni drugima. U drugome dijelu, od 22. do 24. retka, upute se odnose specifično na žene. One se trebaju pokoravati svojim muževima u svemu, kao Gospodinu. U trećem dijelu, od 25. do 31. retka, muževi primaju naputak ljubiti svoje žene kao Krist Crkvu. U posljednjem dijelu, u 33. retku, pisac zaključuje sažimanjem svojih misli. I muž i žena dobivaju naputke, počevši s mužem, ponavljajući da treba ljubiti svoju ženu. Zatim prelazi na upućivanje žene da poštuje³ svoga muža, a time, ukazuje na bitan preduvjet uzajamne podložnosti – strah Božji (Lincoln, 2002:354).

Efežanima 5,21

Podložnost u Efežanima 5,21

Ovaj prijelazni redak sadrži jedinstveno razumijevanje kršćanske podložnosti. Traži prethodno ispunjenje Duhom (Ef 5,18) te daje poticaj muževima i ženama o specifičnom vladanju jedno prema drugome. Činjenica da je taj redak prijelazan na taj način "čini ga prikladnim da bude odgovarajuća veza između autorova apela čitavoj zajednici i njegovog savjeta specifičnim skupinama unutar nje. Ako su vjernici ispunjeni Duhom, ovo bi se trebalo odražavati u njihovoj

3 Drugi prijevodi koriste riječi poput strah, poštovanje, upućujući na strah Božji koji je prisutan u svakome vjerniku.

uzajamnoj podložnosti” (Lincoln, 2002:354).

Apostol Pavao u tekstu često ponavlja temu o podložnosti. Međutim, “u čitavom Pavlovom korpusu jedino se ovdje glagol ‘pokoravati se’ odnosi na uzajamni odnos između vjernika. Drugdje se pojam podložnosti odnosi na stav specifičnih skupina – žena, djece i robova ili na stav vjernika prema državi” (Lincoln, 2002:354).

S obzirom na ostatak odlomka iz Poslanice Efežanima 5,21-33, na prvi se pogled čini kako je 21. redak u suprotnosti s tekstom koji slijedi. Mnogi su znanstvenici objašnjavali slične slučajeve, međutim, malo je vjerojatno da bi Pavao, pažljivo odabirući kome i zašto piše, zbunio svoje čitatelje pišući proturječno. Vjerojatnije je da postoje dva aspekta, presudna za ovakvo razumijevanje. Jedan je uzajamna podložnost koju svi kršćani moraju njegovati, ako žele slijediti svoga vrhovnog zapovjednika, Isusa Krista. Prvi aspekt je općeprihvaćen. Drugi aspekt koji uključuje posebne naputke muževima i ženama a nalazi se u 22. i 23. retku, razrađuje pojam različitih uloga unutar tog odnosa. Iako se muževi trebaju pokoravati svojim ženama gledajući ono što je najbolje za ženu a ne za njih same, to ne poriče različitost u njihovim ulogama. Muž treba voditi, a žena se treba pokoravati njegovu vodstvu.

Uzajamno pokoravanje proizlazi iz straha Kristova. Riječ strah često sadrži negativnu konotaciju; međutim, prema biblijskom tekstu: “Početak je mudrosti strah Gospodnji! Mudro čine koji ga poštuju. Slava njegova ostaje dovijeka!” (Ps 111,10). Kao što je vrijedilo u starozavjetno vrijeme, tako Pavao potvrđuje da vrijedi i u novozavjetno vrijeme. Strah Gospodnji, strah Kristov je najveća motivacija za cjelokupno kršćansko vladanje. Taj se strah sastoji od strahopoštovanja prema Božjoj prisutnosti, njegovoj spasiteljskoj moći, milosti i ljubavi koja će se također očitovati kroz pravedan sud.

Podložnost kao sveopća kršćanska obveza

Podložnost je sveopća kršćanska obveza, koja uključuje svakoga tko je dio nove stvarnosti življenja kao sljedbenik Krista. Isus Krist kao vrhovni autoritet primarni je uzor značenja stvarne poniznosti te kako ju treba primjenjivati praktično. On je živio i umro kao sluga, potpuno se pokoravajući autoritetu svog Oca.

Isus, “trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe ‘opljeni’ uzevši lik *sluge*, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu” (Fil 2,6-8). A ipak, on ima svu vlast na nebu i na zemlji, što potvrđuje na kraju svog života (Mt 28,18). Iz ovoga je odlomka jasno da podrazumijeva različito razumijevanje autoriteta i podložnosti od onoga koje se podrazumijeva u svijetu danas. Jedino je kroz tu nebesku podložnost Isus primio vrhovni dar svoga Oca (Fil 2,9-11). Taj vid autoriteta nije uvjetovan jedino pokornošću koja mu prethodi, već također donosi

slavu natrag Ocu.

Učenici su tijekom godina prisnog zajedništva sa svojim Učiteljem vidjeli čuda ozdravljenja, otkupljenja i čak uskrsnuća od mrtvih. Oni su osjetili kako moć Duha Svetoga teče kroz Isusa. Htjeli su tu istu moć i pijedestal, za koji su smatrali da će im ona donijeti. U jednoj su se prilici prepirali oko toga, tko je najveći u kraljevstvu nebeskom. Kad nisu mogli sami riješiti to pitanje, došli su Isusu, tražeći odgovore koji će pojasniti stvari. Tada im Isus daje odgovor koji je od presudne važnosti za njih, međutim, ima trajnu primjenu na sve vjernike. Taj naputak Isusa Krista nema alternativu. On je rekao: "Znate da vladari gospoduju svojim narodima i velikaši njihovi drže ih pod vlašću. Neće tako biti među vama! Naprotiv, tko hoće da među vama bude najveći, neka vam bude poslužitelj. I tko god hoće da među vama bude prvi, neka vam bude sluga. Tako i Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi i život svoj dade kao otkupninu za mnoge" (Mt 20,25-28).

U očima svijeta, taj vid autoriteta gotovo da se smatra slabošću. Međutim, nema ničeg slabog u sili Gospodina Isusa Krista. On donosi slavu i čast Ocu, i sama njegova prisutnost obuzima čovjeka strahopoštovanjem prema tom autoritetu. Isus ima tri zadivljujuće karakteristike ključne za njegovu osobnost. Prvo, On je odsjaj Božje slave i odraz njegova bića. Drugo, on drži ovaj svijet jedino snagom svoje riječi. I treće, nakon što nam je pribavio očišćenje od grijeha, sjeo je s desne strane Veličanstvu na visini (usp. Heb 1,3). Kako je zadivljujuća i veličanstvena ova istina sjedinjenja velike poniznosti s velikim autoritetom.

Kad netko primi Isusa Krista za svog Gospodina i Spasitelja, prijašnji život, navike i stvarnosti bivaju zamijenjene novim životom i pobožnošću. To naravno ne čudi, jer je cijena plaćena na križu silno velika i očekuje se da će dovesti do promjene življenja i čitavoga bića pojedinca. "Dakle, je li tko u Kristu, nov je stvor. Staro uminu, novo, gle, nastalo!" (2 Kor 5,17). S novim životom dolaze i novi sustavi vrijednosti koji prate taj proces. Mnogo je tih vrijednosti a neke su od njih od velike važnosti za razumijevanje podložnosti i autoriteta. Kao što je ranije spomenuto, Isus je redefinirao veličinu u ovome svijetu. Najveći je onaj tko služi svima, a Isus je to pokazao svojim vlastitim primjerom.

Poslanica Efežanima prožeta je ozračjem nove stvarnosti življenja u Isusu Kristu. Zadatak nije lak. Božja riječ, naputak Svevišnjega nikada nije lak. Međutim, ne dolazi kao zapovijed koju svatko može ispuniti svojom voljom i snagom. Zamisao je da je Duh Sveti, kojega je sam Isus obećao i koji je obilno izliven na svakoga vjernika, uvijek prisutan kako bi pomagao u tim zadivljujućim zadacima. Tekst koji prethodi Efežanima 5,21 upućuje upravo na tu ključnu i važnu istinu: "I ne opijajte se vinom u kojem je razuzdanost, nego - puniti se Duhom! Razgovarajte među sobom psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama! Pjevajte i slavite Gospodina u svom srcu! Svagda i za sve zahvaljujte Bogu i Ocu u imenu Gospodina našega Isusa Krista!" (Ef 5,18-20).

U kontekstu duhovnoga vodstva i upravljanja te zahvalnosti Bogu ocu, naputak za uzajamnu podložnost čini se vrlo vjerojatnim i ostvarivim. Zapravo, jedino je u tom kontekstu ostvariv. Jedino pod zaštitom Kristova vrhovništva i autoriteta možemo ostvariti uzajamnu podložnost i živjeti u njoj.

Efežanima 5,22-33

Uloga žene

Pokoravati se. Imajući u vidu uzajamnu podložnost, o kojoj govori u prethodnom retku, Pavao se najprije obraća ženama u svom specifičnom naputku. On potiče žene da se podlože svojim muževima kao Gospodinu! (Ef 5,22-24).

Vrijedno je zamijetiti da se glagol “pokoravati se” ovdje ne spominje, međutim, jasno se podrazumijeva u korelaciji s prethodnim retkom; može se pretpostaviti da se odnosi na čin podložnosti. Ovdje se radi o voljnom postupanju, dobrovoljnom i radosnom činu, budući da ima konotaciju da se odnosi na pokornost prema Gospodinu. Svi se vjernici trebaju pokoravati Gospodinu s čistom radošću i zahvalnošću, ne buneći se ili odbacujući autoritet. Na ljubav se mora uzvratiti ljubavlju.

U drugim novozavjetnim odlomcima, žene dobivaju sličan naputak. U Kološanima 3,18, naputak je gotovo isti, što ne čudi budući da dolazi iz ruke istoga pisca i napisan je otprilike u isto vrijeme. U poslanici Titu, Pavao daje ženama opširnije upute. One trebaju biti “razumne, čiste, kućevne, dobre, podložne svojim muževima da se riječ Božja ne bi pogrdivala” (Tit 2,5).

Petar, s drukčije perspektive, daje napatke ženama i potvrđuje isti stav podložnosti koji razrađuje Pavao. On piše: “Tako i vi, žene, pokoravajte se svojim muževima: ako su neki od njih možda neposlušni Riječi, da i bez riječi budu pridobiveni življenjem vas žena, pošto promotre vaše bogoljubno i čisto življenje” (1 Pt 3,1-2).

Efežanima 5,23 daje nam motivaciju koja dovodi do pokoravanja: “Jer muž je glava žene kao i Krist Glava Crkve - On, Spasitelj Tijela.” John Stott prepoznaje dva razloga za pokoravanje žene: “Prvi proizlazi iz stvaranja i odnosi se na muževljevo vrhovništvo nad ženom, a drugi proizlazi iz otkupljenja i odnosi se na Kristovo vrhovništvo nad Crkvom” (Stott, 1973:220).

U ovoj je sceni primijenjena božanska analogija o Kristu i Crkvi. Ne samo da imamo dva aktera, ženu i muža, već i paralelan odnos koji rasvjetljuje, dajući svjetlo i vodstvo prvome paru. Krist osvjetljuje muža, crkva osvjetljuje ženu. Ta simbolika nije nova. U Starome se zavjetu Gospodin Bog smatra mužem Izraela, a Izrael, Božji izabrani narod, njegovom ženom. To je bila zajednica između Boga i njegova naroda, savez koji se nije smio raskinuti. Proroci su u osmom stoljeću često koristili tu sliku kako bi dozivali Izrael na povratak vjernosti tom odnosu

s Bogom. Hošea je zapisao: "U onaj dan - riječ je Jahvina - ti ćeš me zvati: 'Mužu moj', a nećeš me više zvati: 'Moj Baale.'" ... "Zaručit ću te sebi dovijeka; zaručit ću te u pravdi i u pravu, u nježnosti i u ljubavi; zaručit ću te sebi u vjernosti i ti ćeš spoznati Jahvu" (Hoš 1,17.21-22).

U Novome zavjetu Crkva je Kristova Zaručnica. On je njezin Spasitelj po svojoj krvi i djelom otkupljenja. Korijene ponovno nalazimo u Starome zavjetu, gdje je Gospodin Spasitelj svog naroda (Iz 45,5).

Prispodobljujući muža Kristu i ženu Crkvi, autor dodatno naglašava naputak i krajnje ga ističe. On piše: "Pa kao što se Crkva podlaže Kristu, tako i žene muževima u svemu!" (Ef 5,24). Uzimajući u obzir podložnost Crkve prema Kristu, nedvojbeno je da ta podložnost proizlazi iz naklonosti i strahopoštovanja te je stoga voljna i slobodna. Nije prisilna ili nametnuta, već jednostavno prisutna, kao prirodni ishod Kristova spasiteljskog djela na dobrobit njegove Crkve. Imajući to u vidu, žene imaju naputak pokoravati se svojim muževima na isti način. Jasno, naputak o pokoravanju nije nasilan niti ponižavajući, već naprotiv, u svrhovitoj, čudotvornoj i poniznoj vjeri.

Uloga muža

Vodstvo. Čak i prije obraćanja muževima u poslanici Efežanima, naputak ženama podrazumijeva vodstvo muža. Analogija se jasno odnosi na Krista koji je Glava Crkve. To podrazumijeva da Glava ima određen autoritet i vodstvo nad drugim. Ranije u poslanici pisac upotrebljava riječ glava kako bi istaknuo Kristovu vlast i upravljanje, izjavljujući: "Sve mu *podloži pod noge*, a njega postavi - nad svime - Glavom Crkvi, koja je Tijelo njegovo, punina Onoga koji sve u svima ispunja" (Ef 1,22-23). Stoga govor o glavi upućuje na koncepciju vodstva. Štoviše, pojam autoriteta i odgovornosti pripisuju se glavi u slijedećem odlomku: "On je Glava Tijela, Crkve; on je Početak, Prvorodenac od mrtvih, da u svemu bude *Prvak*" (Kol 1,18) (naglasak je moj).

Danas je taj problem oko riječi *glava* (vrlo slično kao i u pitanju podložnosti) vezan uz nerazumijevanje kulturnog ozračja ovoga doba. Današnja se uporaba obično povezuje s negativnim značenjem, kao što je šef, vladar, diktator. Autori Lewis i Hendricks (1991:63) nude zanimljivo zapažanje: "No ako bismo postavili isto pitanje 'glave' ranim kršćanima koji su razumjeli Pavlovo radikalno korištenje tog izraza, vjerujem da bismo dobili vrlo raznolike, životno važne odgovore: 'zaštitnik', 'skrbnik', 'ljubavnik', 'odgovoran za', 'onaj koji razvija' ...". Neki od ovih opisa osnovne su uloge muža, koje se također spominju od 25. do 33. retka u Efežanima 5.

O mužu kao glavi nalazimo u još dva Pavlova odlomka, koji su vrlo važni za razumijevanje tog čitavog koncepta. U poslanici Korinćanima on piše: "Ali htio bih da znate: svakomu je mužu glava Krist, glava ženi muž, a glava Kristu Bog" ...

“Jer nije muž od žene, nego žena od muža. I nije stvoren muž radi žene, nego žena radi muža” (1 Kor 11,3.8-9). U poslanici Timoteju, on piše: “Žena neka u miru prima pouku sa svom podložnošću. Poučavati pak ženi ne dopuštam, ni vladati nad mužem, nego - neka bude na miru. Jer prvi je oblikovan Adam, onda Eva” (1 Tim 2,11-13). U oba ova slučaja Pavao iznosi svoj argument iz priče o stvaranju. Stott piše: “I budući da Pavao zasniva svoj argument o muževljevu upravljanju nad ženom uglavnom na tim činjenicama o stvaranju (poredak, način i svrha stvaranja Eve)⁴, njegov argument ima trajnu i sveopću vrijednost, te ga ne treba odbaciti kao da se odnosi samo na određenu kulturu... ono što je stvaranjem uspostavljeno, nijedna kultura ne može uništiti” (Stott, 1973:221).

Stručnjaci koji su radili na *Word Commentary* nude pažljiv zaključak oko Pavlova stajališta o upravljanju. “Ovo je autorova poanta: muževljevo upravljanje ili autoritet koji žena treba priznati je prema uzoru na jedinstveni karakter Kristova upravljanja nad Crkvom, i kao što će ostatak odlomka pojasniti, taj vid upravljanja uključivao je Kristovo davanje života za Crkvu” (Lincoln, 2002:370).

Ljubiti. Ženina se ljubav prema mužu možda podrazumijeva, no muževljeva se ljubav prema ženi uglavnom ne podrazumijeva. Nije bilo tako u drevnom svijetu, a nije ni danas. Stari su Grci učili muškarce ljubiti svoje žene, međutim, riječi koje su se koristile za taj pojam su *fileo* i *eros*. Prva opisuje prijateljsku ljubav, a druga spolno sjedinjenje. Biblija upotrebljava sasvim drugu riječ za opisivanje bračne ljubavi. Ta riječ je *agape*, ljubav koja je iznad svega što čovjek može zamisliti, ljubav koja tjera svaki strah i daje život za drugoga. Ona nikada ne iznevjerava, ona je Bogom nadahnuta (1 Kor 13,4-8).

Pavao ide izravno do srži muževljeve uloge. Ne gubeći riječi, on piše: “Muževi, ljubite svoje žene kao što je Krist ljubio Crkvu te sebe predao za nju” (Ef 5,25). Pavao posebno ističe da je ta vrsta ljubavi prvenstveno požrtvovna. To je ljubav koju svi sljedbenici Isusa Krista moraju ugraditi u svoje živote (Ef 1,1-2; Kol 3,12-14). A ovdje se odnosi posebno na muškarce dajući im dvije slike kako bi vidjeli kako to treba izgledati. Ima li bolji način pokazati djelo koje je toliko božansko, negoli primjerom koji dolazi s nebesa.

Muž mora ljubiti svoju ženu kao što Krist ljubi svoju Crkvu. Kao što je već navedeno, Krist je pokazao svoju ljubav za Crkvu žrtvujući svoj život na križu. Kristova se ljubav odnosi na dva područja muževljeve ljubavi. Ne samo da postaje uzor, već također i izvor iz kojega se muževljeva ljubav treba izražavati. Kristova je požrtvovna ljubav stvorila trenutak u povijesti kada je ljubav iskazana na djelu

4 Moje uvrštenje činjenica koje su iznesene u prethodnom odlomku u tekstu. One se temelje na činjenici da je žena stvorena nakon muža, od muža i za njega. Čovjek se također rađa po ženi, stoga su oni ovisni jedno o drugome.

i u kojem se odnos s njegovom Crkvom veličanstveno očitovao. Njegova je smrt nedvojbeno uresila njegovu ljubav za Zaručnicu (Ef 2,13).

Žrtva Isusa Krista proizišla je iz čiste *agape* ljubavi; međutim, nije bila bez svrhe. Bila je na dobrobit Crkve, da ju očisti i zatim posveti. Posvećenje je koncept koji Pavao smatra važnim. On upotrebljava izraz "sveti" u čitavoj poslanici Efežanima te im pomaže shvatiti da posvećenje podrazumijeva odvajanje u određenu svrhu, kako bi se postigla moralna čistoća. On ih naziva svetima (Ef 1,1.15.18; 3,18) podsjećajući ih da su izabrani prije postanka svijeta da budu bez mane u Božjim očima (1,4; 5,3).

Proces posvećenja važan je za sve vjernike. Ostvaruje se po i prati ga 'očišćenje vodom po riječi'. Glagol 'čistiti' sadrži trajno značenje pa se stoga prevodi s 'čišćenje' a ne s 'je očistio' (Lincoln, 2002:375). To je trajan proces koji je, na početku, praćen čišćenjem vodom, aludirajući ovdje na novozavjetno krštenje (Stott, 1973:227).

Iako su posvećenje i čišćenje metafore za spasenje, ovdje se izravno misli na vodeno krštenje. O takvom očišćenju čitamo u Hebrejima 10,22. Sekundarno se značenje nazire u izrazu koji govori o čišćenju vodom. Dio židovske pripreme za brak nalaže da mladenka bude okupana u svadbenoj kupelji. Sampley (1971: 43) komentira da "na taj način Efežanima 5,23-27 sliči Ezekielu 16,8-14 u tome što oba teksta odražavaju *hieros gamos* (YHWH - Jeruzalem, Krist-Crkva) u kojem zaručnik čisti svoju zaručnicu u vodenoj kupelji koja rezultira isticanjem ljepote i čistoće zaručnice". Kristova je ljubav aktivna ljubav koja se izliva na Crkvu. Isto tako, muževljeva ljubav treba biti aktivna, izražena u posvećivanju žene. Voljena žena zrači radošću. Druga svrha te požrtvovne Kristove ljubavi prisno slijedi ovaj oblik ljubavi.

On, zaručnik svadbenog obreda, prinosi sebi ozarenu zaručnicu, neokaljanu i bez bore. Ona je savršena zaručnica. Ona, sama po sebi ili uz sve svoje napore, nije tako čista. Čista je zbog prethodnoga pripremanja koje je učinio zaručnik, kao što smo raspravili ranije. Sada je posvećena, i kao takva, prikazuje se Kristu.

Slika odnosa između Krista i Crkve prisposobljena s odnosom između zaručnika i zaručnice postiže svoj vrhunac u Efežanima 5,26 i 27. Pavao objašnjava ovu sliku i Korinćanima kad im piše govoreći: "ta zaručih vas s jednim mužem, kao čistu djevicu privedoh vas Kristu" (2 Kor 11,2). Međutim, on ne stavlja po strani odnos između muža i žene, naprotiv, razrađuje božansku odredbu i pripremu za to posvećenje. U poslanici Efežanima Pavao sasvim pojašnjava da je Krist taj koji priprema zaručnicu za sebe, dok u poslanici Korinćanima Pavao ističe njegovu ulogu u prinošenju crkve sebi.

Ponovno, crkva koju Krist prinosi sebi, poslije djela posvećenja, bit će ozarena, neokaljana i bez bore. *Word Commentary* ističe da "ona treba biti sveta i bez mane, dva izraza koji se tako često spominju u starozavjetnim kontekstima

kultne i etičke čistoće, upotrijebljeni su u govoru o prinašanju u Kološanima 1,22, a o kojima se raspravlja ranije u ovoj poslanici u 1,4, gdje se odražavanje takve svetosti i neokaljanosti smatra svrhom Božjeg izbora vjernika prije postanka svijeta. Okaljanost karakterizira one koji nisu dionici (usp. 4,19; 5,3); čistoća je prepoznatljiv znak Kristove Crkve (Lincoln, 2002:377).

Ovdje je važno shvatiti da muževi ne mogu postići potpuno posvećenje svojih žena. Pavao ovim primjerom nije htio uputiti muževe da budu spasitelji svojih žena i vrše određeno posvećujuće djelo nad svojim ženama. Po svojoj logici to bi uistinu bio pretežak naputak, a ne razborit jer jedino Krist može spasiti i posvetiti osobu. Međutim, domašaj uloga muža nosi veću odgovornost nego li se to može pretpostaviti. Pavao ovdje potiče muževe da ljube svoje žene, potanko im objašnjavajući ulogu koja im je dodijeljena. On upotrebljava savršen primjer Kristove ljubavi gdje je od presudne važnosti uključiti proces spasenja i posvećenja, kako bi se ta ljubav prikazala požrtvovnom i jedinstvenom. To je ljubav prema kojoj muževi trebaju stremiti. Isus Krist može spasiti i posvetiti, on ima potpuni autoritet nad svim čovječanstvom. Muž pak ima odgovornost prema svojoj ženi.

Pavao ih dalje upućuje u Efežanima 5,28-30, stavljajući naglasak na vodeću ulogu muža u bračnom odnosu: "Tako treba da i muževi ljube svoje žene kao svoja tijela. Tko ljubi svoju ženu, sebe ljubi. Ta nitko nikada ne mrzi svoga tijela, nego ga hrani i njeguje kao i Krist Crkvu. Doista, mi smo udovi njegova Tijela!"

Na prvi pogled, pojavljuje se zapanjujući uzmak. Vrhunac božanske žrtve i očišćenja po Kristovoj ljubavi vodi Pavla da potakne muževe ljubiti svoje žene kao same sebe. Mnogi su biblijski komentatori pokušali izmijeniti prijevod jer podrazumijeva niži standard - samoljublje. Međutim, druga rečenica, gdje Pavao jasno ponavlja da 'onaj tko ljubi svoju ženu ljubi sebe', ne dopušta nijedan drukčiji prijevod. Stott ističe da "moguće objašnjenje Pavlovog spuštanja na svjetovnu razinu samoljublja je to što je on uvijek realist" (Stott, 1973:229). Pavlu uistinu nije stalo do davanja teoretskog naputka muževima i vjericima koji će čitati poslanicu, već do praktičnog i lako ostvarivog naputka. Samoljublje je svojstveno čovječanstvu, čak ga i u Starom zavjetu Bog upotrebljava kako bi dao Zakon koji je trebalo vršiti i koji je svatko mogao lako razumjeti (Lev 19,18).

Prirodno je da čovjek ne mrzi svoje tijelo, već se brine za njega. Pavao podsjeća muževe da, jednako tako trebaju postupati prema svojim ženama. U toj brizi žene trebaju doživjeti slobodu i poticaj za ostvarivanje punog potencijala koji Bog ima za njih. Ako, primjerice, dijete bude odgajano i zbrinuto vjerojatnije je da će se razviti u zrelu odraslu osobu. Ako dijete, ili čak i odrasla osoba, doživi fizičku i emocionalnu neishranjenost ne može ispuniti svoj puni potencijal i naum njegova Stvoritelja.

Pavao ponovno uzima Kristov primjer. On je uvijek hranio svoju Crkvu i

brinuo se za nju. Pavao ovdje prelazi iz analogije Crkve kao zaručnice i prikazuje crkvu kao Tijelo Kristovo i pritom obuhvaća sve čitatelje poslanice kao dionike te predivne Kristove skrbi (Ef 4,12-16). Pavao nas podsjeća da smo udovi toga Tijela i kao takvi moramo shvatiti da smo primatelji te hrane i skrbi Isusa Krista. Zato na isti način muževi moraju skrbiti za svoje žene, a svi vjernici trebaju brinuti jedni za druge.

Završne riječi iz Poslanice Efežanima muževima i ženama

U Poslanici Efežanima Pavao pojašnjava zamisao o tajni o kojoj je toliko volio govoriti. Ta tajna, svakako, nije nitko drugi doli Krist, njegov Spasitelj i Gospodar. Potkraj njegova poticaja o bračnom odnosu on citira i tumači redak iz Postanka 2,24 te ga povezuje s Kristom i Crkvom. On piše: "Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; dvoje njih bit će jedno tijelo. Otajstvo je to veliko! Ja smjeram na Krista i na Crkvu" (Ef 5,31-32). Citirajući Postanak, Pavao zacijelo podrazumijeva prisan odnos između muškarca i žene, međutim, u drugom dijelu, on iznosi svoje vlastito tumačenje, koristeći dublju simboliku u povezivanju ovog odlomka s Kristom i Crkvom. Stott s pravom tvrdi da, "prikladno je to što čini jer 'tajna' je objavljena istina, a duboka 'tajna' ovdje, odnosno savez Crkve s Kristom, vrlo je sličan židovsko-poganskom jedinstvu u Kristovu Tijelu koji mu je bio objavljen i o kojemu je pisao u 3,1-6" (Stott, 231). Prema stajalištu apostola Pavla, bračni je odnos izvrstan uzor zajednice Krista i njegove Crkve.

Kao uzor postavlja određene odgovornosti, i Pavao završava svoj poticaj obraćajući se ponovno muževima i ženama. Ovaj puta, on se obraća najprije muževima, izravno, a zatim ženama, neizravno sažimajući naputak čitavoga odlomka. On piše: "Dakle, neka svaki od vas ljubi svoju ženu kao samog sebe, a žena neka poštuje svog muža" (Ef 5,33). Riječ poštivati koja se ovdje koristi je grčka riječ *phobetai*, što doslovno znači "strahovi". Suvremeni prijevodi radije koriste jedno od mogućih značenja koje sadrži riječ 'strah', kao što je poštivanje. Prema današnjem razumijevanju, riječ 'strah' uglavnom ima negativne konotacije. Međutim, grčki rječnik jasno ističe da ta ista riječ, u svom osnovnom obliku, znači 'strah' no može se prevesti i kao poštovanje (Amerl, 2000:188), strahopoštovanje ili čak obožavanje (Stott, 231).

Poticaj muževima da ljube svoje žene obuhvaća ljubav koja je požrtvovna i na izgradnju. To je ljubav koja hrani i skrbi za drugoga, a svoju motivaciju crpi iz savršenog primjera Kristove ljubavi za njegovu Crkvu. Poticaj ženama da se pokoravaju i poštuju, uzvrća i voljno prihvaća tu ljubav te dopušta mužu postići svoj puni potencijal vođe koji je postavljen od Boga. Primarni je uzor Crkva; ona koju hrani i za koju skrbi Isus Krist te koja radosno prihvaća njegov poticaj.

Zaključak

U početku Bog stvori muškarca i ženu; stvorio ih je na svoju sliku s prepoznatljivim odlikama njegove osobnosti te im dao specifične zadatke. Trebali su se ploditi i množiti, napučiti zemlju te biti dobri upravitelji svega što im je bilo povjereno. Najprije je stvoren Adam, a zatim je od njega i za njega stvorena Eva. Ona je prozvana njegovom pomoćnicom, dostojanstveno i s puno poštovanja. Nije trebala biti rob bez ikakvih prava, trebala je biti najprisnija suputnica i pomoć, kako bi omogućila Adamu postići puni potencijal koji mu je Bog namijenio. Kad je grijeh ušao u njihove živote Božji je plan iskrivljen, a posljedice toga iskrivljenja javljaju se u nepoštivanja žene koje je bilo prisutno po čitavom drevnom svijetu, a i danas. Do Isusova vremena bračni su odnosi postali puno drukčiji od izvorne svrhe. Onda se sam Bog zauzeo i po Isusu omogućio novo čovječanstvo. Pavao, kao učenik Isusa Krista, iskusio je tu novinu života te odlučio poučavati o tom životu ljude koji se nazivaju kršćanima.

Poslanica Efežanima u svom petom poglavlju sadrži važan i ciljan naputak muškarcima i ženama te o njihovim bračnim povlasticama i odgovornostima. Autor je jasan i razumljiv. Svi vjernici i sljedbenici Isusa Krista moraju prije svega prebivati u toj novoj stvarnosti življenja, gdje su uzajamno pokoravanje i ljubav osnovna načela u svakom odnosu. Sam Isus je govorio o tom zadivljujućem načinu življenja. On je rekao: "Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj i neka ide za mnom" (Lk 9,23). Time što je bio razapet na križu on je bio prvi koji je to učinio za sve.

Model za uloge muževa i žena u tom bračnom odnosu su Krist i Crkva. Taj zadivljujući božanski odnos odražava stvarnost kršćanskoga braka. Muževi su potaknuti ugledati se na Kristov odnos prema Crkvi, promatrati način kako se žrtvovao za nju, ljubio ju, očistio i posvetio te učinio da bude bez mane, i zatim živjeti prema tom uzoru. Isto tako, žene su potaknute promatrati Crkvu, Zaručnicu i Tijelo Kristovo, kako bi zapazile njezinu voljnu podložnost i poštovanje, i zatim slijedile isti put. I muževi i žene pozvani su voljno se pokoravati jedno drugome što proizlazi iz prirodene podložnosti Isusu Kristu, međutim, žene se nadalje i specifično potiču pokoravati se svojim muževima, a muževi su pozvani voditi i ljubiti svoje žene kao same sebe. Zadaci koji su im postavljeni nisu laki, međutim, oni su ostvarivi u sili Duha Svetoga o kojemu Pavao govori prije davanja naputka muškarcima i ženama. Stvarnost da su muž i žena jedno tijelo jest jamstvo o božanskoj potvrdi koja nas motivira i nadahnjuje.

Protuargumenti su razumljivi, i važni su za ovo istraživanje. U današnjoj kulturi, kao što je bilo i ranije, prema ženama se loše postupa, stoga se borba za ravnopravnost i jednakost proširila na sva područja življenja, uključujući brak. Međutim, uloge prikazane u ovom radu ne aludiraju na bilo koji vid omalovažavanja

ili podcjenjivanja žena. Uloge muža i žene smatraju se različitim i jedinstvenim i za muškarce i za žene. Umotane u ljubav i poniznost, te su uloge prikazane kao nešto korisno za rast pojedinaca, a u konačnici najprije Tijela Kristova, a zatim Kraljevstva nebeskog.

Literatura

- Amerl, Rudolf (2000). *Grčko-hrvatski rječnik Novoga zavjeta*. Zagreb: Hrvatsko Ekumensko Biblijsko Društvo.
- Barker, Kenneth (1995). *The NIV Study Bible*. Grand Rapids Michigan: Zondervan Publishing House.
- Bell, Albert A. (1998). *Exploring the New Testament World*. Nashville: Thomas Nelson Publishing.
- Bilezikian Gilbert (1985). *Beyond Sex Roles, What the Bible Says About a Woman's Place in Church and Family*. Michigan: Baker Books.
- Brauch Manfred T. (1980). *Hard Sayings of Paul*. Illinois: InterVarsity Press.
- Bristow, John T. (1991). *What Paul Really Said About Women*. San Francisco: Harper Collins Publishers.
- Buttrick, George A. (1962). *The Interpreters Dictionary of the Bible*, K-Q, Volume 3. Nashville: Abingdon Press.
- Dunn, James D.G. (1998). *The Theology of Paul the Apostle*. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Gundry, Robert H. (1981). *Pregled Novog zavjeta*. Iliricum, Zagreb. – Original title: Grundy, Robert H. (1970). *A Survey of the New Testament*. Michigan: Zondervan Publishing House.
- Hays, Richard B. (1996). *The Moral Vision of the New Testament*. San Francisco: Harper Collins Publishers.
- Keeley, Robin (1992). *Introduction to the Christian Faith*, 4th Ed. Oxford: Lynx Communications.
- Keener, Craig S. (1992). *Paul, Women and Wives: Marriage and Women's Ministry in the Letters of Paul*. Massachusetts: Hendrickson Publishers.
- Lewis, Robert and William Hendricks (1991). *Rocking the Roles*. Colorado Springs: NavPress.
- Lincoln, A. T. (2002). *Word Biblical Commentary: Ephesians*, Vol. 42. Dallas: Word Incorporated.
- Lohse Edward (1991). *Theological Ethics of the New Testament*. Minneapolis:

- Fortress Press.
- MacDonald, William (1995). *Believer's Bible Commentary*. Nashville: Thomas Nelson Publishers.
- Packer, J., Tenney and White (1997). *Nelson's Illustrated Manners and Customs of the Bible*. Nashville: Thomas Nelson Publishers.
- Revell. *Matthew Henry's Commentary of the Whole Bible*, Volume VI., Acts to Revelation. New York: Fleming H. Revell Company.
- Sampley, Paul J. (2004). *And the Two Shall Become One Flesh: A Study of Traditions in Ephesians 5:21-33* (Society for New Testament Studies Monograph S.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Stassen, Glen H. and David P. Gushee (2003). *Kingdom Ethics*. Illinois: InterVarsity Press.
- Stott, John R. (1973). *The Message of Ephesians*. Illinois: InterVarsity Press.
- Thomas, Gary (2000). *Sacred Marriage*. Michigan: Zondervan.
- Trull, Joe E. (1997). *Walking in the Way – An Introduction to Christian Ethics*. Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Vos, Howard F. (1990). *Bible Manners and Customs*, 4th Ed. Nashville: Thomas Nelson Publishers.

Prijevod s engleskog Ljubinka Jambrek

Roles of Husbands and Wives in the Christian Marriage Relationship (Ephesians 5)

Abstract

Partners within the marriage relationship are equal before God because both were made in his image. Together they fully reflect the image of God. They are both bearers of God's personality; both present the distinctive aspects of God's character. However, husbands and wives received different roles. Within the context of the Christian marriage, as presented in Ephesians 5, partners are called to lovingly submit to one another. In light of that mutual submission, wives are specifically exhorted to submit to their husbands and husbands are specifically exhorted to love their wives. Husbands and wives are compared to Christ and the church, thus giving this relationship a special purpose and meaning, a unique place in the range of biblical relations, presenting it as meaningful, authoritative and vital. There certainly are some limitations to the cultural aspect of the roles; however, the comparing of this

relationship to Christ and the church gives the roles within the marriage an eternal, culturally transmittable value. Christ will always remain the head of his church and will always love his bride, and the church will be forever called to submit to him and respect him.

Key words: marriage, roles of husband and wife, the Epistle to the Ephesians, Christ, Church, submissiveness, love